

Примітка авторки	10
Розділ 1. Як я стала хорошою дівчинкою	12
Розділ 2. Міфи про хорошу дівчинку	30
Розділ 3. Яка ви хороша дівчинка?	42
Розділ 4. Міф про правила	52
Розділ 5. Міф про досконалість	90
Розділ 6. Міф про логіку	132
Розділ 7. Міф про гармонію	166
Розділ 8. Міф про жертовність	202
Розділ 9. Шлях утілення	238
Подяки	250
Додаток. Ритуали догляду за собою з медитаціями для кожного міфу	254
Джерела	258

*Не питайте, що я зробив.
Запитайте, чого не зробив.
А я не підрізав їй крила, от і все.*

Зіяуддін Юсуфзай,
батько Малали Юсуфзай

Розділ 1

Як я стала хорошою дівчинкою

Я тримаю на письмовому столі фотографію, на якій мені 12 років. То був мій перший день у католицькій старшій школі для дівчат канадського міста Монреаль. Я стояла біля сходів, міцно стискаючи лямки рюкзака. На мені були картата синьо-зелена спідниця і чорні черевички, так бездоганно відполіровані, що на них можна було б побачити віддзеркалення спалаху фотокамери. Волосся на потилиці зібране в найтугіші хвостики. Зав'язуючи їх, я намагалася сподобатись іншим дівчатам. Я була дуже хорошою дівчинкою.

Донька іммігрантів, кругла відмінниця... Але під цією маскою ідеальної хорошої дівчинки крилася страшна правда: я не знала, де моє місце. Попри те що народилася в Буенос-Айресі, я не змогла б вам розповісти, на якій вулиці чи в якому мікрорайоні ми жили, чи про запах шкіри та сигарет, що наповнював кіоски, — мої батьки вирішили іммігрувати до Канади, коли я була ще немовлям. Іспанську я знаю лише на розмовному рівні, мені складно запам'ятати навіть деякі найпростіші слова. Мої тітки, дядьки та бабусі досі живуть в Аргентині. Я не росла з ними й узагалі почувалася відокремленою від свого коріння, мови, культури та спільноти.

У дитинстві я піддавалася тиску однолітків і відчайдушно хотіла бути схожою на синьооких канадських подружок-білявок, імена яких ідеально звучали англійською, як-от Еллісон чи Ребекка. Я соромилася батьків, бо вони розмовляли англійською із сильним акцентом (переживала, що люди

вважають нас тупими). Соромилася, бо ми не знали, що таке вечірка з ночівлею та Гелловін: в Аргентині таких звичаїв не було. Я терпіти не могла, коли мене дражнили моїм повним ім'ям — Марія Хосе. Діти часто насміхалися: «Ноу-вей-Хосе-й! Ноу-вей-Хосе-й!»*. А батьки моїх друзів заводили пісню «Марія» з «Вестсайдської історії». Я того мюзиклу не бачила, але мені це не подобалося.

Я була інакшою і відчувала це. Батьки любили мене, та все одно, коли мені виповнилося п'ятнадцять, я змінила десять шкіл і встигла пожити в щонайменше шести різних будинках і містах Канади та США. Простіше кажучи, мені довелося стати хорошою, старанною, цілеспрямованою дочкою іммігрантів, щоб пристосуватись і впоратися з невимовною втратою, скорботою, відсутністю належності та зв'язку, які тягарем лежали в мене на серці.

Оце хороша дівчинка

У кожній хорошій дівчинці є дещо миттєво впізнаване, правда? Це дівчинка в шкільній формі. Це дівчинка, яка роками грає на класичному фортепіано або займається балетом за наполяганням батьків. Це дівчинка, яка перемагає на олімпіадах. Дівчинка, яка виконує домашні завдання. Мила, наївна, слухняна дівчинка. Коли ми говоримо про неї, ці образи спадають на думку не без причини. Усе тому, що вона всім знайома та універсальна. Тому, що суспільство багатьом із нас прищепило віру в те, що ми отримуємо винагороду лише тоді, коли поводи-мося чемно, граємо за правилами й наполегливо працюємо.

Справді, хороша дівчинка — явище універсальне. Але істина також у тому, що кожна жінка пройшла свій унікальний

* Від англ. No way, Jose! — «Нізащо, ледащо!». Розмовний вислів англійської мови, у якому ім'я не має значення, але слова римуються. — Прим. ред. (Тут і далі посторінкові примітки редактора, якщо не зазначено іншого.)

шлях хорошої дівчинки. Незалежно від того, вважали ви себе типовою хорошою дівчинкою в минулому чи ні, запевняю вас: де-не-де вона проблискує в нас усіх. Моя хороша дівчинка проявилася насамперед у шкільній успішності, а згодом і в житті, у професійних досягненнях. А ще я хотіла подобатися хлопцям, відчайдушно прагнула їхньої уваги та схвалення. У підлітковому віці, коли на мене звертали увагу популярні в школі хлопці — такі, знаєте, поганці, хулігани та язикаті дотепники, — це призводило до дуже поганих стосунків навіть після двадцяти років (про це пізніше).

Для тебе хороша дівчинка буде неповторною. Але для всіх нас її коріння бере початок у єдиному джерелі — патріархаті. Як броня чи маска, архетип хорошої дівчинки — це захисний механізм, спосіб існування, який допомагає нам почуватися в безпеці, відчувати любов інших у патріархаті, але зрештою обмежує наші права та можливості.

Що таке патріархат? Це старе поняття — (дуже надокучлива) соціально-культурна система, яка дарує чоловікам привілейоване становище в усіх видимих та невидимих проявах порівняно із жінками та іншими гендерами*. Воно скрізь і всюди, як повітря, яким ми дихаємо, чи вода, яку п'ємо. Під його гнітом ми стаємо хорошими дівчатками, які обмежують свої потреби й бажання, щоб вижити, вписатись і бути прийнятими, розплачуючись тим, що відмовляються від самореалізації та сили. Справді, хороша дівчинка — це одомашнена частина нас самих, яку ця система приручала й тренувала протягом усього нашого життя, а можливо, навіть життя багатьох по-

* Цю книжку написано для всіх, хто ідентифікує себе як жінку, незалежно від того, чи дали цій особі такий гендер при народженні чи ні. Коли я вживаю термін «чоловіки», то маю на увазі цисгендерних, гетеронормативних чоловіків. На жаль, патріархат також різними засобами завдає шкоди кільком маргіналізованим групам, таким як гомосексуали й трансгендерні чоловіки. Та, попри те що патріархат надає привілеї гетеросексуальним чоловікам над іншими гендерами, він одночасно шкодить і їм самим, про що я розповім у наступній частині. — Прим. авт.

колінь жінок у наших сім'ях. Коли ми стаємо втіленням цієї дівчинки, то діємо дуже обережно, стримуємо власний голос і не ділимося зі світом своїми справжніми талантами.

Патріархат

Я помітила, що слово «фемінізм» має погану репутацію. Власне, як і «патріархат». І у випадку з патріархатом це не дивно! Один слухач подкасту якось сказав: «У мене алергія на це слово. Щоразу, коли чую його, уявляю розлючену феміністку, яка палить бюстгальтери та обвинувачувально тицяє пальцем у чоловіків. І я почуваюся тим обвинуваченим, хоча питання набагато складніше». Коли наша хороша дівчинка уникає слів «фемінізм» та «патріархат», це дарує їй почуття безпеки, оскільки так вона не дратує нікого в краватках. Тож переконаймося, що всі ми однаково тлумачимо слово «патріархат». Це дасть нам змогу краще зрозуміти хорошу дівчинку.

Патріархат — це система пригнічення. Пригнічення — це несправедливе ставлення та контроль з боку іншого. І байдуже, індивід це, група чи ціла соціально-культурна система. Головне припущення цієї книжки полягає в тому, що ми народжуємось у культурах, які пригнічують нас на підставі конкретних факторів, таких як стать, раса, соціальний статус тощо. Чинників насправді значно більше, та задля нашої мети не ускладнюватимемо. Досі в багатьох куточках світу дівчат і жінок пригнічують, позбавляють їх права на освіту чи охорону здоров'я, примушують до важкої праці чи сексуального рабства. У Сполучених Штатах індіанки, латиноамериканки та афроамериканки за ту саму роботу отримують значно меншу плату, ніж білі неіспаномовні чоловіки¹.

Деякі форми пригнічення очевидні та голосні, деякі — приховані й тихі, але всі вони існують. Протилежність пригнічення — це свобода, сила та вибір, тобто привілеї. Коли я вперше почула, що перебуваю в привілейованому становищі, то стала